

ВІДКРИТТЯ МУЗЕЮ ГЕНОЦИДУ В ОДЕСІ

29 травня 2024 року в музейному житті Одеси та загалом України сталась важлива подія: відкрився новий Музей — Музей геноциду «Територія пам'яті» — культурно-історична локація, покликана доносити правду про злочини геноциду, «вчинені з наміром знищити, повністю або частково, національну, етнічну, расову чи релігійну групу», а також давати змогу бачити наслідки цих страшних злочинів в усіх регіонах та на всіх континентах. Унікальність Музею в тому, що вперше показана природа геноциду як «злочину злочинів» (особливо актуально з погляду тих злочинів, які вчиняють російські загарбники в Україні).

На відкритті Музею до присутніх з екрану звернувся Маріан Турський — колишній в'язень Лодзинського гетто, табору смерті Аушвіц-Біркенау, Голова Наглядової Ради Музею історії польських євреїв POLIN. Серед безпосередніх учасників урочистого відкриття наукової і культурної інституції були науковці й громадські діячі, представники місцевого самоврядування та військовослужбовці Сил оборони України.

Сучасний інтерактивний простір в Одесі був створений за проєктом Віталіни Вербовецької, Орини Бабенцової та Арини Гончарової — студенток Одеської академії будівництва та архітектури, які стали переможницями конкурсу на створення дизайну музею, що проводився в їхньому виші у грудні 2023 р.

Проєкт інтер'єру мав на меті створити особливу емоційну атмосферу за допомогою вдалого освітлення і розумного планування музею. Варто додати, що крім експозиційного простору Музей має бібліотеку та зону дискусійного майданчику. Усе це зосереджує увагу відвідувачів саме там, де передбачено задумом авторів.

Мультимедійні цифрові технології в експозиції цього компактного за площею Музею використовуються не просто як технічний спосіб комунікації, а перетворені на додатковий елемент посилення емоційного впливу на відвідувачів, в окремих випадках — є продовженням

експонатного ряду, слугують розкриттю сценарію експозиції, підсиленню її інформативності, комунікативності та атрактивності.

На думку перших відвідувачів, новостворений музейний простір є максимально наближеним до сучасної музейної ідеології, що розглядає музей як соціокультурний інститут, здатний виконувати активну перетворювальну роль у суспільстві. Такий музей не лише дає глядачам змогу отримувати нові знання, а й дарує естетичні враження та відчуття причетності до історії.

На цю мету працює і єдина в Музеї унікальна картина, ніби створена спеціально для нього, що своїм символізмом, філософічністю і трагічною експресією привертає увагу глядача й змушує його зупинитись. Робота авторства талановитої мисткині, Заслуженої художниці України Ірини Сушельницької є частиною графічної виставки «КОД» («Крила образотворчого діалогу»).

Важко переоцінити важливість реалізації цього проєкту в умовах широкомасштабної війни, коли рашизм повторює геноцидні практики нацизму, використовуючи пропаганду як зброю масового ураження, за допомогою якої держава-агресор намагається обґрунтувати свої дії зі знищення українського народу.

Символічно, що серед експонатів Музею є державний прапор України із «живим» підписом Головнокомандувача Збройних сил України у 2022–2023 рр. генерала Валерія Залужного з подякою засновникам Музею за найактивнішу допомогу пораненим бійцям ЗСУ та побажаннями, щоб «Територія пам'яті» завжди була територією розуму, віри та милосердя.

Ініціатором, натхненником та організатором робіт зі створення нової інституції виступив громадський діяч, історик, юрист, кандидат філософських наук, Заслужений працівник культури України, голова правління ГО «Одеський центр дослідження Голокосту» Павло Козленко зі своєю енергійною і творчою командою. Саме П. Козленко є автором першого проєкту концепції Музею. Після дискусії з науковими консультантами та вченими правниками-міжнародниками, концепція була доповнена та частково змінена.

Науковими консультантами Музею виступили д-р Ігор Щупак, директор Українського інституту вивчення Голокосту «Ткума», Заслужений працівник освіти України, та д-р Тимур Короткий, віцепрезидент Української асоціації міжнародного права. Серед тих, хто в різний спосіб долучився до створення Музею, – д-р Микола Гнатовський – суддя Європейського Суду з прав людини; Рефат Чубаров – голова Меджлісу кримськотатарського народу; д-р Антон

Кориневич — посол з особливих доручень МЗС України; д-р Михайло Тяглий — науковий співробітник Українського центру вивчення історії Голокосту, відповідальний редактор часопису «Голокост і сучасність. Студії в Україні і світі»; д-р Микола Пашковський — заступник голови Правління ГО «Міжнародна фундація розвитку», адвокат та інші науковці.

Постійна експозиція поділена на окремі блоки, що подають погляд на приклади геноцидів та їхні різноманітні аспекти в новітній історії людства: «Голокост у Трансністрії», «Голокост в Одесі», «Голодомор в Україні», «Геноцид кримськотатарського народу», «Геноцид ромів» та інших народів.

Варто підкреслити, що за перше півріччя після відкриття Музей організував та провів низку важливих, як для міста, так і для України загалом, заходів. Серед них:

- виставка «Пораймос: забутий геноцид», присвячена 80-річчю повстання ромів у нацистському таборі смерті Аушвіц-Біркенау;
- дискусія на тему «Чи можна ефективно розслідувати міжнародні злочини? Світовий та український досвід» за участі провідних експертів з міжнародного кримінального права, Ганни Нейстат (Франція) та Вільяма Х. Вайлі (США), поділилися своїм досвідом розслідування міжнародних злочинів;
- виставка «Нація стартапів», присвячена єврейському науково-технічному внеску в розвиток сучасної світової цивілізації;
- освітньо-методична зустріч для вчителів Одеси із заступником директора з наукової роботи Українського інституту вивчення Голокосту «Ткума» д-ром Єгором Врадїєм;
- авторська лекція д-ра П. Козленка «Одеський Бабин Яр» на основі архівних документів про події жовтня 1941 р. в Одесі та ін.

Очевидно, що перелік заходів є неповним. Проте він демонструє, що від моменту свого відкриття Музей геноциду «Територія пам'яті» перетворився на один із важливих наукових і культурних центрів міста та, сподіваємось, у найближчому часі й України.